

L.Zeltiņa

Atslēgas vārdi: nacionālā identitāte, kultūras tips, personība, pašrefleksija, vēsturiskā atmiņa

Mūsdienās sabiedrībā jūtama vēlme “atgriezties Eiropā” un jautājums par latviešu tautas nacionālo identitāti un tās atbilstību eiropiskai identitātei kļūst par publiskās intereses un apspriešanas priekšmetu.

1998. gadā latviešu filozofs Igors Šuvajevs publicēja monogrāfiju “Prelūdijas”, kurā tika aplūkota Latvijas intelektuālā situācija. Publicētais teksts polemiskā asuma dēļ ir diskusijas vērts. Šuvajeva eseju var raksturot kā pirmo mēģinājumu aprakstīt un izanalizēt latviešu identitāti, salīdzinot tās nacionālās mentalitātes un kultūras īpatnības ar eiropisko.

Latvija gan ģeogrāfiski, gan kultūrvēsturiski atrodas divu pasaļu – Eiropas un Krievijas – ietekmes krustcelēs. Attiecībā uz Latviju tie ir divi pretēji poli, starp kuriem veidojās Latvijas tapšanas telpa. Dažādos laikmetos mainījās gan viena gan otra pola ietekmes intensitāte. Tādēļ latviešus nevar pieskaitīt pie “tīriem” kultūras un mentalitātes tipiem.

Kādas ir šo polu atšķirības?

Krievu apziņa (krievu garīguma tips, kura tradīcija nāk no Platona) ir dihotomiska. Visu eksistējošo tā sadala divās daļās: patiess/nepatiess, labais/ļaunais, pilnīgs/nepilnīgs, taisnīgs/netaisnīgs, draugs/ienaidnieks, vai nu/vai nu. Divkrāsainā pasaule, kurā nav iespējams kompromiss starp šīm galējībām. Pareizticīgā tradīcijā tas raksturojas kā elles un paradīzes dispozīcija, kurai ir svešs “šķīstītavas” kompromiss. Komunistiskā tradīcijā tā ir ideālās sabiedrības “komunisma” celšana. Visu vai neko. Pustoņu neesamība. Pie tam tieksme uz pilnību neparedz tās sasniegšanas konkrēto līdzekļu – formu – veidošanu, bet to cenšas panākt eliminējot visu, kas nav pilnīgs. Tā ir pasaule bez strikti noteikumiem (principiem), kurā nepastāv attīstīta personība.

Šis noskaņojums ir saskaņā ar krievu reliģisko filozofiju (tieksme uz absolūtām vērtībām – burtisko bībelisko likumu iemiesojumu dzīvē (“labā mērs ir bezmērs”) un krievu literatūru (Dostojevskas “bērna asara” kā pārmērīga maksa par cilvēces laimi).

Krievu pasaule – tā ir ticība tam, ka ir iespējams sasniegt absolūti tīru stāvokli (ne šodien, bet rīt), kurā nepastāv pretrunas (problēmas): “pilnīgu” ekonomiku, morāli, politiku utt., eliminējot visu, kas neatbilst pilnībai.

Rietumu pasaules izjūta netic (noliedz) ideāla sasniegšanai nevienā dzīves jomā un pastāv uz to, ka pasaules nepilnību principā nevar novērst, jo nepilnīgs ir pats cilvēks. Rietumu tradīcijā jēdzienam “ideāls” ir negatīva pieskaņa. Tas “ož” pēc asinīm, jo tieksme sasniegt ideālu mehāniski iznīcinot visu, kas “ideālam” neatbilst, ir vardarbība. Tāpēc maksimums, uz ko cilvēks drīkst cerēt – ierobežot pasaules nepilnību ar darbības (uzvedības) formas palīdzību: likumu, principu, noteikumu. Te forma darbojas kā kompromiss starp galējībām. Piemēram, domāšanā – ar loģikas likumiem, ekonomikā – ar menedžmenta, marketinga likumiem, politikā – ar demokrātijas principiem, citās cilvēku attiecībās – ar tiesiskumu, morāliem imperatīviem utt. Formai (likumam, principam) jāneitralizē neizbēgamo ļaunumu. Piemēram, korupciju, agresivitāti, nekompetenci pilnībā eliminēt nav iespējams, tāpēc tiek veidoti likumi, institūcijas, kuri šīs parādības notur kārtības ietvaros.

Tāpēc Rietumu civilizācijas attīstība iet formu radīšanas ceļu. Forma te ir nepieciešams, bet nepietiekams eksistences noteikums. Nepietiekami zināt “kā jādara”, ir nepieciešami piespiesti sevi praktizēt šīs zināšanas. Tāpēc formu radīšana un to praktiskā “turēšana” ir rietumu tradīcijas svarīgākie imperatīvi. Tie pieprasa īpašu cilvēka kvalitāti – pieskaitāmo, ar atbildības sajūtu apveltītu personību, proti, personības brīvību. Jo tikai principiālā uzvedība pieprasa brīvību, sevis pakļaušanu. Šī spēja veidot dzīves principus un atbildīga, likumam paklausīga personība ir eiropēiskās identitātes stūrakmeņi. Merabs Mamardašvili savos darbos, analizējot Eiropas filozofu tekstus, tieši šīs pazīmes raksturoja kā visbūtiskākās.

Šīs divas eiropēiskās identitātes pazīmes izceļ arī I. Šuvajevs, cenšoties noskaidrot latviešu identitāti eiropēiskā mērogā. Latvijā izveidojās kā Austrumu, tā arī Rietumu identitātes struktūras, tomēr kopumā dominē Rietumu identitātes tips un Latvija ir pilntiesīga Rietumeiropas sastāvdaļa.

Tāču Latvija ir arī robeža, kur šīs pretējas struktūras atrodas dinamiskā mijiedarbībā. Tam ir vēsturisks un demogrāfisks skaidrojums. Tāpēc Latvijas un latviešu rietumnieciskums ir problemātisks un var piekrist Šuvajevam, ka “Latvija ir Rietumeiropas austrumi vai Austrumeiropas rietumi.” [24]

Šuvajevs definē latviešus, kā tipiski mazu pēc savas kvalitātes tautu. Šīs zemas kvalitātes cēlonis, pēc autora domām, slēpjas, pirmkārt, attīstītas personības un, otrkārt, attīstītas pašrefleksijas spējas atkārtojošā deficītā gan nacionālā raksturā, gan kultūrā.

Latviešu pazīme – ““apakša” spēj pieņemt kaut ko tikai tad, ja to akceptē arī augša...”.[25] Savas pozīcijas stiprināšanai Šuvajevs citē E. Virzu, kurš jau 1934. gadā raksta: “Dodiet mums dogmu, - kūli nacionālu patiesību, kurām visiem jāpadodas bez jebkādas apelācijas, kuras mūs atsvabinātu no brīvības važām...”.[57] Pieminot Pirmās republikas laikus, Šuvajevs uzskata, ka jau 30. gados tiek iestrādātas iemaņas, kas ļauj atsvabināties no brīvības važām, tāpēc 1940. gada notikumi ir tikai šo procesu turpinājums. Tās cēlonis ir valdošais paternalisms - Vadoņa pielūgšana, Latvijas un Vadoņa identificēšana. Tāpēc “nav jēgas demonizēt okupāciju, to nodrošina atbrīvošanās no brīvības važām”. [57]

Šo bēgšanu no brīvības Šuvajevs ekspresīvi dēvē par sadomazohismu kā “atbrīvošanos no brīvības, no pašpietiekamās rīcības un patstāvības”. “Mazohists nemitīgi sliecas noniecināt sevi, atteikties no patstāvības, pakļauties un piederēt kaut kam varenākam: kādam cilvēkam, idejai, ...institūcijai, valstij...”.[57]

Protams, pārpersonības vērtības spēle kolosālu lomu gan indivīda, gan sabiedrības attīstībā, bet tas notiek tikai tad, ja tiek apzināta to sekundārā nozīme attiecībā uz atsevišķā cilvēka vērtībām, un tik lielā mērā, cik lielā mērā tās veicina cilvēka izaugsmi un pilsoniskās sabiedrības veidošanu.

Var daļēji piekrist aprakstītam valsts modelim, jo dažas tā iezīmes tiek pārmantotas arī 2. Republikā. Valstsvīri šodien, uzstājoties, piemēram, Saeimā par godu kārtējai neatkarības gadadienai uzskaitot pieņemtos likumus, parakstītos līgumus ne ar vārdu nepiemin ne tikai to, kā tiek īstenotas cilvēku cerības, kuri ar ovācijām sagaidīja neatkarības proklamēšanu jau tālajā 1990. gadā, cik lielā mērā eiropēiskās vērtības un principi īstenojās Latvijā, bet arī cik lielā mērā tiek garantētas elementārās tiesības Latvijas tautai – pensionāriem, bērniem, strādājošiem, studentiem. Tā, J. Straume savu runu 4.maijā Saeimā par godu 9. neatkarības gadadienai simboliski beidza ar vārdiem: “Mums jāstrādā tā, lai nekad vairs nebūtu nepieciešami pieņemt deklarāciju par Latvijas Republikas atjaunošanu”. Varas struktūrām Latvijas Republika (arī iestāšanās ES, privatizācija) ir pašmērķis, bet ne līdzeklis eiropēisko mērķu sasniegšanai. Bet ja valstij ir vienaldzīgs pilsonis, nevajag brīnīties, ka indivīds atmaksā valstij ar to pašu. Un tad plaista starp valsti un pilsoni šķēļ valstiskuma pamatus, padarot tos nestabilus un problemātiskus. To apliecina arvien pieaugošā emigrācija, politiskā un pilsoniskā apātija.

Vai šis emocionālais novērtējums nozīmē, ka eksistē kādas brīvību noliedzošas kultūrģenētiskās indikācijas?

Šuvajevs uzrāda nacionālās pašapziņas īpatnību – attīstītās pašrefleksijas deficītu. Jo nacionālā apziņa balstās uz seno mitoloģiski poētisko tradīciju un mūsdienās tā sevi apliecina spriedumos par tirgus ekonomikas, demokrātijas vai kultūras lomu brīvības atgūšanā un tautas saglabāšanā. Cerība tiek balstīta uz sociālām sistēmām, kā visu problēmu atrisināšanas brīnumlīdzekļiem. Protams, demokrātija risina daudzas problēmas, bet tā ir tikai viens no mūsdienu civilizētās valsts vadības mehānismiem. Tai piemīt tā saucamā “nekontrolētās varas zona”, kura nodrošina “politiķu-laupītāju diletantisko pārvaldi” (M.Vēbers). [59] Pie tam demokrātija nenosaka sabiedrības procesu virzienu un atbildība par šo kursu jāuzņemas mums pašiem.

Bet latviešiem piemīt tradicionāls “imūndeficīts pret varas pataloģiju”. [59] Neeksistē tāds pilsoniskās sabiedrības priekšnoteikums, kā varas publicitāte, netika izveidota publiskā dialoga telpa – agora, kurā tiktu artikulēti analizēti sabiedriski nozīmīgi jautājumi. Tas ir svarīgi, jo šādā procesā veidojās apziņa un līdz ar to pilsoniskā sabiedrība un pats pilsonis. Šīs ainas reti izņēmumi: tradicionālās inteliģences konferences Latviešu biedrībā, J. Dombura analītiskais TV raidījums. Tomēr arī šīs parādības uzskaitot, jāatzīmē, ka agora nozīmē ne tikai tiesības publiski izteikties, bet arī tiesības tikt uzklaustītam, tai skaitā arī no varas puses. Tāpēc arī eksistē “sociālais amorfisms”.

Bet ja brīvība ir atkarīga no dzīves apstākļiem, tad nihilisms un sevis attaisnošana, un labāko laiku pasīva gaidīšana ir neizbēgami. Jo brīvība ir tieksme sasniegt beznosacīto. Tā ir neatkarība no ārējiem apstākļiem, tā vienmēr ir risks bez veiksmes garantijām. Tās pamatā – pašu griba, uzdrīkstēšanās būt pašam. Piemēram, uzdrīkstēties runāt ar cittautieti savā valodā. Bet, ja cilvēka dzīvi nosaka apstākļi, svešas varas parakstītie līgumi, tad viņš ir pelnījis to, kas ar viņu notika pagātnē un notiek tagadnē. Tad var uzturēt “mītu par 700 verdzības un 50 okupācijas gadiem...”. [62]

Tāpat nācijā nebija pietiekoši daudz cilvēku, kuri uzdrīkstējās stāties pretī apstākļiem. Vairākums tos pieņēma, kā savu likumdevēju, pakļāvās un pielāgojās. Bet “nevari pats – pakļaujies citam” (F.Nīče) Neviena kultūras fenomens (valstiskums, valoda ...) nav pašpietiekams un pašuzturošs. Lai tas turpinātos, to vajag turpināt piepūlot gribu. Spītējot veselam saprātam. Pragmātiski domājošs cilvēks – savā vairākumā mēs tādi esam – tādu rīcību uzskata par muļķību. Toties visvērtīgākais kultūrā balstās tieši uz šo “muļķību”. “Muļķi” bija somi 1939.gadā. Piesaucot pragmātisko “filozofiju”, vēsturnieki un politiķi skaidro un attaisno 1940.gada katastrofu. Līdz ar to tiek likti pamati jaunās paaudzes analogiskai rīcībai un tās atkārtēšanas iespējamībai.

Viss atkārtojas, ja netiek apzināti pārdzīvojumi, neveidojas atreflektēta vēsturiskā pieredze. Neizzinot sevi nevar mainīties. Tikai mainoties pašiem, mēs varam izmainīt dzīvi. Pretējā gadījumā – nevēlamās vēstures neskaitāmā atkārtēšanās.

Daudzi domā, ka vajag atjaunot “visu Latviju pirms 1940.gada”. Viņi maldās. Lielā mērā tas, kāda tā bija līdz 1940. gadam veicināja 1940.gada notikumus. Tas ir jāizprot. Nedrīkst bez vainas apzināšanas un tās pārdzīvošanas pārstādīt valstisku atdzimšanu tagadnē un turpmāk dzīvot tā, it kā starplaikā nekas nav noticis. Bet tas pieprasa atbildi uz nepatīkamiem jautājumiem.

Kas bija noticis katastrofas punktā? Cik lielā mērā tajā vainojams tas, kas tika uzskatīts par cildeno kultūrā - pārcilvēciskā paternālisma ideoloģija? Kas netika izdarīts, ko vajadzēja darīt?

Bez atbildes uz šiem jautājumiem mēs neatjaunosim valstisko un kultūras pēctecību. Nav nejaušība, ka starptautiskajā vēsturnieku konferencē “Latvija 2. pasaules kara laikā” īpaši tika atzīmēts, ka pēc Molotova-Ribentropa pakta noslēgšanas Latvijas valdība nerīkojās pietiekami enerģiski, lai saglabātu valstisko neatkarību un padevās Krievijas spiedienam, un 1940. gadā tika

pieņemts lēmums pat simboliski nepretoties padomju armijai un šis lēmums veicināja iedzīvotāju kolaboracionismu.

Attīstīta pašapziņa – eiropaiskais princips. Bez tās nav iespējama pilsoniski atbildīga uzvedība. Tās priekšnoteikums – savas vēstures izpratne. Tikmēr tādas atreflektētas un vienā vēstures grāmatā apkopotas vēstures nav. Un galvenais – nav vēstures nozīmīguma izpratnes. Izplatīti spriedumi par to, ka Latvijas vēstures pasniegšana skolās nav obligāta un tā jāiekļauj pasaules vēstures kursā. Bet savas tautas vēstures izpratne atšķiras no pasaules vēstures izpratnes. Pati pasaules vēsture ir daudzu nacionālo vēstures mijiedarbība. Lai izprastu citu tautu vēsturi, nepieciešami apzināt savu vēsturisko pieredzi. Neizprotot sevi, nevar saprast citus, arī cienīt sevi nevar. Tad pieņemsi savas vēstures sveštautiešu vēsturnieku interpretāciju un tās vērtējumu. Tādā gadījumā nepilnvērtības komplekss nepārtraukti atražosies no paaudzes uz paaudzi. Tās ir ābece patiesības, bet tās ir jāapzinās.

Vēsture jāzina. Ne tāpēc, lai pagātne diktētu tagadnei kā jādzīvo, bet tāpēc, lai izzināt sevi un savas saknes, lai atgūtu brīvību no vēstures mītu smagajām važām. Lai neļautu ārzemju vēsturniekiem un politiķiem manipulēt ar mūsu vēsturisko apziņu. Lai vēstures gaišās lappuses celtu mūsu pašapziņu.

Šuvajevs citē P. Šmitu, kurš jau 1908.gadā rakstīja par vēsturiskās atmiņas deficītu tautas apziņā, jo “fakta vietā rodas mīti un leģendas”. To pašu atzīst arī citi vēsturnieki. Droši vien tā tas ir, bet tā nav tikai latviešiem piemītoša īpatnība. Par somu un igauņu “Kalevalu” var teikt to pašu.

Bet ja vēsture ir mīts un interpretācija, tad šo mītu jāraksta pašiem un jādod sava interpretācija. Mīts izceļ veiksmi un noklusē neveiksmi. Šī veiksmes un varoņdarbu mitoloģija ir nepieciešams tautas gara celšanas priekšnosacījums. Eiropas tautas vēstures, pirmkārt, apraksta un izceļ varoņdarbus, kuros tauta apliecināja savu varēšanu un spēku. Arī Krievijas vēsturē tas spilgti izpaužas un uz šiem mītiem balstās impēriskā apziņa.

Turpretī sadomazohiskā sevis noniecināšana, (to demonstrē arī pats Šuvajevs, raksturojot latviešu īpašības), ir nāvējoša nācijas pašnovērtēšanai un pašapziņai. It īpaši tas attiecas uz latviešiem, kuru vēsture, neskatoties uz daudzām drūmām lappusēm, dod pietiekami daudz materiāla, kurš apliecina nācijas spēku. Tik mazskaitlīga tauta ģeopolitiskās krustcelēs, kura izgāja dramatisko pastāvēšanas ceļu un saglabāja savu patību, valodu, kultūru un neļāvās asimilācijai daudzskaitlīgo iekarotāju aplenkumā, ir stipra tauta. Turpretī daudzskaitlīgie krievi veidojās no asimilētām ciltīm un tautībām, kuras neizturēja kaimiņa iekarotāja vardarbīgo spiedienu. Varbūt arī tāpēc verdzība Krievijā pastāvēja pāri par 40 gadiem ilgāk nekā Latvijā un jau 1917.gadā krievi izcīnīja tiesības atgriezties tajā.

Vāja vēsturiskā atmiņa raksturīga visiem sabiedrības slāņiem. Pat nesenās Atmodas notikumi nav izanalizēti un publiski artikulēti, it īpaši skolā. Tādā gadījumā, vai notika pamošanās, ja pagātnes domāšana un darbības formas saglabājas?

Paliek neatreflektēta arī brīvās Latvijas ideja un tās virzība. Pašlaik to reducē uz “atgriešanos Eiropā”. Bet ko tas nozīmē?

Pati par sevi vēlme “atgriezties” ir apziņas “ķīselis”, kurš ved uz nekuriem. Ja mēs iedomājamies Eiropu kā bagātīgi klātu sadales galdu – un daudzi to saprot tieši tā – tad tomēr vajag skaidri apzināties, ka šis “galds” tiek “klāts” pēc noteiktām receptēm – principiem. Vai mēs zinām šos principus? Vai esam gatavi tiem sekot? Cik lielā mērā eiropaiskās dzīves principi ir organiski mūsu kultūras tradīcijai? Pilsoniskā sabiedrība, tiesiskums, demokrātijas un ētiskie principi, brīvais tirgus, labklājība, cilvēktiesības? Un galvenais – rietumu kultūra balstās uz īpašu cilvēka tipu – pilsoniski atbildīgu personību.

Paši principi nevar būt vairāk vai mazāk eiropaiski. Bet cilvēks (nācija) var lielākā vai mazākā mērā šiem principiem sekot. Tas nenozīmē, ka reālā Eiropa – ES, piemēram, konsekventi praktizē tos visās dzīves jomās, ka tie darbojās automātiski.

Pirms dažiem gadiem ES ierēdņi tika apsūdzēti korupcijā, neprofesionālā vadībā, protekcionismā, atbildības trūkumā, un demisionēja 20 ES komisāri. Tas liecina par nopietnu ētisko krīzi kopīgā Eiropas mājā. Tātad eiropēisks neeksistē kā jau gatava kvalitāte. Var krist no jebkuriem augstumiem, ja atslābst piepūle turēties tajos. Un tad eiropēiskuma gradācija un tā centra migrācija ir neizbēgami. Kādreiz Grieķija tapa, kā eiropēisma šūpulis, šodien tā – pati “austrumnieciskā” no Rietumu valstīm. Līdz Reformācijai izteikti rietumnieciska bija Itālija. Vēlāk Eiropas centrs pārcēlās no katoļu uz protestantisma valstīm. Un šajā nozīmē arī ASV, Kanāda, Austrālija utt. ir Eiropas daļa.

Bet “atgriezties” var tikai tur, kur kādreiz jau bijām. Var, protams, daļēji piekrist Šuvajevam, kurš atzīmē eiropēisma deficītu latviešos. Jo personības tapšana, politiskā aktivitāte, pašu vēsture ir vēlīns nacionālās attīstības auglis. Tie veidojās nevienmērīgi, neaptverot visu sociālās struktūras spektru. Pilna sociālā nācijas struktūra, tai skaitā ekonomiskā un politiskā elite tapa tikai 19.gadsimta beigās. Nācija novēloti tuvojās politiskam briedumam. Sākumā izveidojās etniski kulturāls tips. Tā tapšanā lielu lomu spēlēja dziesmu svētki, kuri vienoja pagastus, lauksaimniecības biedrības, latviešu biedrība utt. 19. gadsimta beigās sāka veidoties nacionāli politiskais tips: “jaunlatvieši”, “Jaunā strāva”. Šajā laikā izglītība un ekonomiskā labklājība tika apzināti kā dzīves vērtības, kā vāciešu izstumšanas līdzeklis no visām dzīves pozīcijām un kā nāciju vienojošs faktors.

Vēlīnā nācijas tapšana, svešautiešu dominēšana sociālajā un valodas laukā pirms Pirmās republikas un pēc tās krišanas 1940.gadā, ilgstoša valsts neesamība izveidoja noturīgu nacionālās nepilnvērtības kompleksu.

Un tomēr, neskatoties uz to, ka mūsu nacionālā tapšana nav tipiski eiropēiska, kopš kristietības pieņemšanas tā iekļāvās kopīgā Eiropas attīstības straumē. No tās Latvija nekad nebija šķirta. Pat būdama Krievijas impērijā tā bija Hanzas savienības sastāvdaļa un daļēji eiropēiskā tiesiskuma darbības lauks. Protestantisms Latvijā iesakņojas gandrīz vienlaicīgi ar to pasludināšanu, un tā sūrā skola izkopa tādas tautas eiropēiskās īpašības, kā individuālisms un patstāvība, godīgums un likumpaklausība, profesionāli orientēta darba mīlestība un augsts izglītības prestižs.

Jau 20.gadsimta sākumā, pēc Krievijas statistikas, izglītības līmenis latviešu vidū (līdzīgi, kā igauņiem un somiem) bija visaugstākais impērijā. Pēc 30.gadu statistikas Latvija ieņēma 1. – 2. vietu Eiropā pēc augstskolu studentu skaita un izdotām grāmatām uz 10000 iedzīvotājiem. Līdzīgas vietas Eiropas tirgū Latvija ieņēma pēc sviesta un bekona ražošanas, bija attīstīta augstas kvalitātes rūpnieciskā ražošana.

Līdz otram pasaules karam Latvija pēc kultūras rādītājiem, tai skaitā pēc dzīves līmeņa, tika raksturota kā vidēja eiropēiska valsts, līdzīga Somijai. Latvijas vārds bija zināms pasaulē. Tas viss, kā arī konsekventā nacionālā politika, patriotiskā audzināšana veicināja Otrās republikas laikā pilsoņu nacionālās pašapziņas celšanu. Latvietis bija lepns par savu valsti.

Šīsdienas dzīves kvalitāti nosaka mūsdienu paaudzes kultūras kvalitāte. Tāpēc svarīgi zināt ne tikai to, kāda nācijas kvalitāte bija pagātnē, bet izprast to, kāda un kāpēc tā ir šodien.

Latvieši, salīdzinoši ar citām Eiropas nācijām, ne tikai netradicionāli un novēloti veidojās un tās samērā īsā tapšanas vēsture ir traģiska. Kultūras un saimnieciskās attīstības uzplaukumu 20. un 30. gados krasi pārtrauca padomju okupācija.

Latvija zaudē savu vārdu. Nacionālā pašapziņa aptumšojas, homogenizētās entropijas spiediena dēļ tiek izskausta nacionālā identitāte, it īpaši tās eiropēiskā dimensija. Kultūras attīstības pēctecība tiek izjaukta. Iepriekšējās attīstības inerce pavājinās un, kopš, apmēram, 70.gadiem, veidojas jauns nacionālais kultūras tips, kurš strauji zaudē iepriekšējo paaudžu pamatvērtības: atturību, profesionālo čaklumu, izglītību, estētiskās un ētiskās tradīcijas, individuālismu un paļaušanos uz pašu spēkiem utt. Nomainījās kultūras svaru kategorija, līdz ar to pavājinājās nacionālā pašidentifikācija līdz tās pilnīgas nivelēšanas augstākos politiski finansiālos varas slāņos, kā arī zemākos lumpenizētos. “Nacionālus” nomainīja margināli.

Ja šī tendence netiks pārtraukta, nācija zaudēs cerības uz eiropisko nākotni, uz pēctecīgās attīstības atdzimšanu, uz atgriešanos savā vēsturē, uz savu vārdu. Visu izšķirs nācijas kvalitāte. Tāpēc visperspektīvākie ir ieguldījumi nācijas izglītošanā un mērķtiecīgā audzināšanā. Tas maksās dārgi, bet maksa par atteikšanos no tiem būs daudz augstāka. Pretējā gadījumā mēs paliksim ārpus Eiropas. Brīnums nenotiks un mēs paliksim zem zīmes “par vēlu”.

Literatūra

1. Šuvajevs I. Prelūdijas. Atklātais sabiedriskais fonds “Inteleks”, Rīga. 1998

Larisa Zeltina, Riga Technical University, Institute for Humanities, Mag. Phil., 16 Azenes str., Riga, LV-1048, Latvia

Zeltiņa L. Latviskā identitāte Eiropas identitātes kontekstā

Latvija šodien vēlas “atgriezties Eiropā”, tāpēc aktualizējās jautājums par latviešu nacionālo identitāti un tās atbilstību eiropiskai identitātei. Latvija gan ģeogrāfiski, gan kultūrvēsturiski atrodas divas pasaules – Eiropas un Krievijas – ietekmes krustcelēs, tādēļ latviešu nācijas tapšana nav tipiski eiropiska. Tekstā tiek raksturotas dažas eiropiskās identitātes pazīmes un tās atbilstība latviešu nacionālam raksturam. Tiek aplūkoti to veidošanas vēsturiskie cēloņi un iespējamās attīstības perspektīvas.

Zeltina L. Latvian Identity within the European Context

Today Latvia is willing “to return to Europe”; therefore an urgent issue emerges – about the Latvian national identity and its conformity with the European identity. In geographical, cultural and historical aspects Latvia is situated at the crossroads of two worlds – the influence of Europe and Russia. That is why the development of the Latvian nation is not typically European. The text presents some features of European identity and its conformity with the Latvian national character. It discusses the historical causes of their formation and the possible perspectives of their development

Зелтыня Л. Латвийская национальная идентичность в контексте европейской

Латвия сегодня стремится «вернуться в Европу», поэтому актуализируется вопрос о латышской национальной идентичности и ее соответствии европейской. Латвия геополитически и культурно-исторически находится на границе двух миров – Европы и России, поэтому становление латышской нации не является традиционно европейским. В тексте рассматриваются некоторые черты европейской идентичности и их соответствие латышскому национальному характеру. Рассматриваются исторические причины его становления и возможные перспективы развития.